

Uus teadusdoktor Kadri Rekker

MIKRO-RNA-DE POTENTSIAALNE ROLL ENDOMETRIOOSI PATOGENEESIS JA DIAGNOSTIKAS

30. augustil 2019 kaitses Kadri Rekker arstiteaduse filosoofia-doktori väitekirja „mikroRNA-de potentsiaalne roll endometrioosi patogeneesis ja diagnostikas“ (*The putative role of microRNAs in endometriosis pathogenesis and potential in diagnostics*). Väitekirja juhendajad olid vanemteadur Maire Peters Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist, sünnitusabi ja günekoloogia professor Helle Karro Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist ning reproduktiivmeditsiini professor Andres Salumets Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist. Oponeeris professor Matts Olovsson Uppsala Ülikooli naiste ja laste tervise osakonnast Rootsist.

Endometrioos on sage günekoloogiline haigus, mille korral emaka limaskest ehk endomeetrium kasvab kolletena väljaspool emakaõõnt. Haigusega kaasnevad sageli tugevad kõhuvalud ja viljatuse. Vaatamata ulatuslikele uuringutele ei ole endiselt selge, miks mõnel naisel endomeetriumi rakud vales asukohas püsima jäävad ja kasvama hakkavad. Probleemiks on ka endo-

metrioosi diagnoosimise piiratud võimalused, mistõttu ainus viis teha haigus lõplikult kindlaks on invasiivne operatsioon.

Viimasel ajal on uute endometrioosi patogeneesi kandidaatmarkeritena pakutud välja mikro-RNA-sid (miRNA-d). miRNA-d on lühikesed RNA molekulid, mis reguleerivad geeniekspressiooni nii normaalsete kui ka haiguslike seisundite, muu hulgas endometrioosi korral. miRNA-sid on võimalik tuvastada ka kehavedelikest ning see teeb neist potentsiaalsed biomarkeri kandidaadid haiguse diagnoosimiseks.

Uuringute eesmärk oli välja selgitada miRNA-de võimalikke rolle endometrioosi patogeneesis ja hinnata spetsiifiliste vereplasma miRNA-de sobivust endometrioosi biomarkeritena.

Uurimusega näidati, et vereplasma miRNA-de tase ei ole naistel mõjutatud menstruaaltsüklist ja kindlad vereplasma miRNA-d võimaldavad eristada endometrioosiga naisi patsientidest, kellel haigust ei esine. Samas avastati uurimuse käigus, et haigusest mittesõltuvad

tegurid, nagu ööpäevarütm ja individuaalne varieeruvus, mõjutavad miRNA taset sellisel määral, et nende võimekus endometrioosi kliiniliste biomarkeritena on vähene.

Lisaks võimaldas uuringu uudne lähenemine, kus kasutati miRNA tasemete tuvastamiseks endometrioosikolletes terve koe asemel kindlat rakupopulatsiooni, välja pakkuda võimalikke mehhanisme, mis viivad endometrioosiga kaasneva valu ja viljatuse tekkeni.